України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

4. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

Бова А. А. – кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідного відділу Державного науково-дослідного інституту МВС України

ІСТОРІЯ КАРТОГРАФУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Вивчення територіальної диференціації злочинності має тривалу історію у кримінологічних дослідженнях. Предметом аналізу кримінологів були особливості злочинності в регіонах та окремих містах, вплив соціально-економічних диспропорцій і процесів урбанізації на злочинність, кримінологічна типологізація регіонів тощо. Агрегація статистичних даних може відбуватися на рівні країни загалом, а також за територією її регіонів, районів, населених пунктів або в межах ділянки місцевості. Картографування передбачає нанесення інформації про вчинені правопорушення, інші кримінально значущі події або діяльність поліції на електронну географічну карту. Таким чином, відбувається унаочнення даних і співвіднесення їх з навколишнім середовищем, різноманітними фізичними та соціальними об’єктами тощо.

Перші карти, на яких кольором було позначено інтенсивність проявів злочинності в регіонах країни, було оприлюднено в праці А.-М. Геррі «Нариси моральної статистики Франції» у 1833 р. та А. Кетле «Людина та розвиток її здібностей, або випробування соціальної фізики» у 1835 році. У 1850 р. в праці Дж. Флетчера «Резюме моральної статистики Англії та Уельсу» було представлено карти неоднорідності територіального розподілу злочинності. Відображаючи на географічних картах інтенсивність злочинності та специфіку соціального середовища м. Лондон, Г. Мейхью в 1864 р. у праці

«Робочі та бідняки Лондону: енциклопедія умов і заробітку тих, хто буде працювати, тих, хто може працювати, й тих, хто не буде працювати» ввів терміни «делінквентні місця» та «соціальна дезорганізація». Дослідження взаємозв'язку соціальних проблем зі злочинністю, зокрема географічне поширення делінквентності, здійснювала Чиказька школа соціології. На початку 1960-х рр. були опубліковані праці з географії злочинності, що ґрунтувалися на картографуванні різноманітних кримінально значущих подій у містах США, Сполученого Королівства та ФРН. Так, Х.-Д. Швінд спільно з В. Алборном та Р. Вайсом видав у 1978 р. монографію «Емпірична кримінальна географія. Атлас злочинності Бохума». Для з'ясування зумовленості високого ступеня кримінальної ситуації в м. Розенхайм соціально-демографічними чинниками кримінологічна дослідна група баварської поліції впродовж 1994–1995 рр. вивчала справи, що перебували у провадженні адміністративної поліції, аналізувала територіальне поширення злочинності в місті.

У 1980–1990 рр. активно розвивались положення кримінології середовища (environmental criminology), теорій повсякденної діяльності (routine activities), кримінального місця (crime place), просторової поширеності кримінальної поведінки (criminal spatial behavior), ситуаційного попередження злочинності (situational crime prevention), соціальних мереж (social networks). Згідно з положеннями кримінології правопорушник діє раціонально, намагаючись зменшити ризики. Вибір місця злочину зумовлено, зокрема повсякденними практиками правопорушника, обізнаністю його з особливостями місцевості, наявністю або відсутністю суб'єктів соціального контролю, інфраструктурою населеного пункту, видами транспортного сполучення тощо. Відсутність соціального контролю може виявлятися в занедбаних або покинутих приміщеннях району, поганому освітленні будівель. Певні громадські місця (банки, бари, заклади роздрібної торгівлі) також можуть виступати своєрідними кримінальними атракторами, приваблюючи злочинців. Значна кількість злочинів з використанням зброї вчинюється серед осіб, які знають один одного. Такі інциденти частіше відбуваються в районах з високим рівнем бідності та насильства.

Першу комп'ютеризовану геоінформаційну систему (ГІС) було створено 1960-х рр. в Канаді географом Р. Томлінсоном. З 1990-х рр. підрозділи поліції в таких країнах, як США, Сполучене Королівство та Австралія почали оснащуватися відповідними системами картографування для моніторингу та прогнозування злочинності, планування заходів щодо її попередження. Активне впровадження ГІС у практичну діяльність поліції відбулося завдяки збільшенню потужностей комп'ютерної техніки, накопиченню та інтеграції великих масивів даних (*Big Data*) поліцейської статистики і переписів населення, розроблення алгоритмів машинного навчання й імітаційного моделювання тощо. Точна фіксація кримінально значущих подій та часу на географічній карті дає змогу виявити часові та просторові закономірності вчинення різних видів злочинів (найбільш криміногенні місця в населеному пункті, зв'язки між різними видами злочинності, потенційні цілі для правопорушників), а також раціонально спрямувати необхідні ресурси для забезпечення громадського порядку та сформувати на підставі історичних даних передбачення на майбутнє. ГІС використовують у програмах добросусідства, під час аналізу проблем діяльності поліції, оцінки ефективності заходів реагування тощо.

Окрім різноманітних статистичних даних, на картах можна відобразити й результати соціологічних опитувань, а також з'ясувати додаткову інформацію щодо соціальної структури та норм, які поширені в певному ареалі. Так, Д. Герберт у праці «Злочин, делінквентність та міське середовище» 1977 р. на підставі соціологічного опитування жителів м. Кардиф виявив відмінності в готовності повідомляти про злочини, які були б вчинені в місцевості проживання респондентів, представників різних соціальних класів, а також відмінність в рівні соціального контролю підлітків у кварталах міста. Протягом 2005 р. в країнах Європи було здійснено Європейське дослідження злочинності та безпеки. Результати були репрезентативні як для столиці, так і для кожної країни загалом. Опитувальник доповнено запитаннями стосовно сприйняття безпеки та небезпечних місць, рівня щастя та задоволеності, що дало можливість подати ці дані за районами міста. В адміністративній одиниці Південного Лондону (Мертоні) протягом 2004–2005 рр. було здійснено щорічне

опитування мешканців. Його результати щодо вивчення проблем злочинності зіставлені з розташуванням вулиць району.

Сучасні ГІС дають змогу відображати об'єкти на географічній карті, отримувати інформацію в режимі реального часу, забезпечувати її геокодування, комбінування, обмін та геообробку. Завдяки використанню відеокамер та безпілотних літальних апаратів суттєво розширюється площа спостереження і зростає точність ідентифікації. Зведення можна отримати за годину, добу, тиждень, місяць, рік або декілька років. Картографування злочинності передбачає вибір рівня деталізації географічної області, наприклад злочинність у регіоні, місті, районах міста, передмісті, сільській місцевості, на території обслуговування певної адміністративної дільниці.

Під час аналізу узагальненої інформації щодо поширеності злочинності можуть використовуватися як традиційні статистичні методи аналізу геоданих (кореляційний, регресійний аналіз, кластерний аналіз, авторегресійний аналіз), так і спеціалізовані (аналіз «гарячих точок», зокрема ієрархічний просторовий кластерний аналіз, ядерна оцінка щільності, просторово-часове ковзне середнє, регресійний аналіз просторових даних). Сучасні експертні системи прогнозування злочинності враховують широкий спектр історичних даних: час доби, день тижня, погодні умови, дорожній рух, відстань до поліції, кількість поліцейських дільниць, наявність масових заходів, рівень безробіття в місцевості, характер та щільність забудови, вартість оренди тощо.

Впровадження ГІС у діяльність вітчизняної поліції може сприяти:

– плануванню стратегічних заходів щодо протидії злочинності на основі інтерактивних картограм, що відображають злочинність та соціально-економічний розвиток регіонів, районів і населених пунктів України;

– взаємодії з громадськістю та оцінці діяльності поліції з урахуванням результатів вибіркових соціологічних опитувань потерпілих від злочинів, які проживають у районах України;

– підвищенню інформованості мешканців і туристів про загрози та ризики міського середовища й полегшення звернення до працівників поліції в разі потреби;

– плануванню маршрутів проходження людей у разі проведення масових заходів або їхньої евакуації при виникненні різноманітних надзвичайних подій;

– плануванню періодичної перевірки певних місць працівниками поліції;

– реагуванню на події та правопорушення, удосконаленню тактичних заходів щодо протидії злочинності та забезпечення публічного порядку на конкретній території.

Буртовой М. О. – кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника відділу Управління захисту економіки в місті Києві Департаменту захисту економіки Національної поліції України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Господарська діяльність як частина економічної діяльності та сфера обігу основної маси матеріальних цінностей у суспільстві завжди була об'єктом злочинних посягань. За статистичними даними МВС України та Генеральної прокуратури України у сфері господарської діяльності було виявлено у 2005 р. – 8974 злочини, 2006 р. – 8726, 2007 р. – 9029, 2008 р. – 8638, 2009 р. – 8174, 2010 р. – 8601, 2011 р. – 10 246, 2012 р. – 7196, 2013 р. – 11 104, 2014 р. – 8418, 2015 р. – 7631, а у 2016 р. – 6940 злочинів [1; 2].

Як бачимо, кількість злочинів щороку змінюється, а тому визначити основні тенденції її розвитку досить складно. Кількість виявлених злочинів та відкритих за ними кримінальних проваджень підтверджує, що статистичні дані залежать від низки факторів. Одним із них є процес декриміналізації. Практично кожного року до чинного кримінального закону вносять низку змін, і уже досить значна частина кримінально-правових норм, якими було передбачено кримінальну відповідальність за різні форми злочинної діяльності у сфері господарювання, скасовано. Так, із моменту прийняття чинного Кримінального кодексу України у 2001 р., із розділу VII Особливої частини «Злочини у сфері господарської діяльності» було виключено 17 статей,